

רצא לאור האורה

- האת עמוס קינן -

שמעון, גמליאל וחנינא. והנה, שלוש הכתובות במערה הן: "רבי שמעון", "זו הקבורה של רבי גמליאל" ו"אניא הקסן". ובפאתי המערה קבר גדול של בעל ואשתו, ללא שם וללא כתובת. מעל המערה נחשף אמפיתיאטרון קטן ויפה, ואנו יודעים שרבי יהודה הנשיא ביקש שלמדו תורה מעל קברו. זוהי אחת התגליות הסנסציוניות ביותר, והזיהוי הוא כמעט למעלה מכל ספק. טוב שארכיאולוגים עוסקים בזה. אילו היה הרב ש"ו כהנא ממשרד הדתות מגלה את המקום, היה מוצא בו את קברו של אדם הראשון. אני מבקש את סליחת הקוראים על השארכתי בענין זה. אבל באמת לי מספיק לכבוש את הארץ כדי לאהוב אותה. ומי שאוהב את האדמה הזאת, לא יוכל לכער אותה. ואולי הארכתי כל כך מפני שככל שמכערים את הארץ מלמעלה, כך נעים יותר לראות כמה היא יפה מתחת.

★ ★ ★

נשים טובים, הצילו את ירושלים. פעם היתה זו העיר היפה בעולם. הייתי בכמה מקומות הנחשבים כפנימי יופי, מעיינות של השראה ונכחי התרבות. ואמרתם שטולדו יפה. אומרים שפירצה יפה. עד לפני כמה שנים היתה ירושלים היפה ככולן. כמובן, לא מקור ברוך ושערי חסד — אבל העיר העתיקה, טלביה, בקעה וקסמון. היו שם בתים, בנויים מסלעי המקום, עם תריסי ברזל צבועים ירוק רך, עם גנים נאים ומטופחים, בתים קטנים בקומה אך גדולים ברשם. אותם לא בנו חברות שיכון, ולא מדוד המרפסות מדביקים לוחות פח. פח אחד יכול לכער ועל שלמה. מי שלא בנה את הבית, אינו חייב לדאוג לפיו, וביחוד אם אין בכלל דרישה רבה ליופי בסביבה.

בבור הגדול של ירושלים ראיתי קיוסק. רציתי לקנות שם סיגריות, אמרו לי שזוהי מזכירות הכנסת, ובתוך הבור העמידו דחליל ענק, מנורת ברונזה מפליצה. המסמלת את הכחות הרוחניים של עם ישראל. שום מקום בעולם לא רצה לקבל את המנורה הזאת. פעם ניסו להשליך אותה לים, אך הים געש ופלט דגים מתים. ניסו לשתול אותה הרחק במדבר, אבל המדבר התחיל להפוך לגן פורח. טוב שממשלת ישראל מקבלת כל מתנה שנותנים לה, זוהי כתובת בטוחה. אם יהיה לכם פעם משהו ישן שאי אפשר להחזיק, תנו במתנה למדינת ישראל. היא תבנה מסביב לחפץ בית חדש.

שני אזרחים עמדו והסתכלו בפח המצלצל הזה. אחד מהם דפק בפח, והוא צלצל.

- זה ריק בפנים — אמר האזרח.
- זה בשביל המשקל — הסביר האזרח השני — אחרת זה היה שוקל המון ואי אפשר היה להביא.
- אבל זה יפה — אמר הראשון.
- בטח — אמר השני — זה אמנות. זה רק אמנים יודעים לעשות. זה קשה מאד.
- הוא עבד על זה ארבע שנים — אמר הראשון.
- אבל בטח לא כל היום, אולי שעה ביום.
- לא, בטח שעה ביום, זה קשה, אי אפשר יותר.
- זה צריך להעמיד בהר הרצל. זה מקום קדוש.

עזבתי את שני האזרחים אוהבי האמנות והלכתי לקנות סיגריות. פגשתי את יוסי שטרן. הוא הסביר לי שכאשר חפרו את היסודות לקיוסק גילו את המנורה.

השחיתות היא שטות. מהמין הזה יש בכל מקום. אבל לא בכל מקום מכערים את הדברים היפים. וכיעור ירושלים הוא פשע בינלאומי. רצח ממש. מדוע לא השאירו את הכנסת בתל-אביב? את תל-אביב אי אפשר לכער, ואפילו אם יבנו בה עיר בלוקונים שלמה לעובדי המדינה עדיין תישאר העיר העברית הראשונה. הרשו לי לסיים בכתובת מעל גבי קבר בבית שערים:

שוכב אני בן ליאונטיוס מת, בן ספריאוסטוס, ולאחר שקטפתי מפירות כל חכמה נטשתי את האור, ההורים האמללים המתאבלים בלי הרף ואת האחיים, אוי לי, בבית שערים שלי!
ואחר לכתי שאולה, אני יוסטוס בן ליאו שוכב כאן עם רבים מאנשי, הואיל וכך רצה הגורל התקין. התנחם יוסטוס, אין איש בן אלמות.

עבודת הארכיאולוג דומה בדיוק לחיפוש מחט בערימת שחת. איך גילו את המערות הנהדרות הללו מתחת לקוצים פליאה היא בעיני, אבל זוהי עובדה.

כל המערות חסומות בדלת אבן כבדה, הסובבת על צירה, אף הציר עשוי אבן. לאחר 1600 שנה עדיין נעות הדלתות בצירן ללא חריקה, האבן אינה חורקת. הדלתות מגולפות, ובהן מסמרי אבן ומצילת אבן. מהדלת מתקמרת הכניסה למערה, הצובה בסלע הרך והלח, ומהכניסה מסתעפים אולמי הקברים. את המתים קברו בארונות אבן, והם הובאו הנה מכל קצוי התפוצות — מצידון, אנטיוכיה, גבל, תדמור, ארם נהרים, חדיב וחמיאר שבערב הדרומית. כמובן שאלה שהובאו היו נשיאי הקהילות וככבידהן.

הכתובות הצנועות, שנחרתו בדופן הרך או נמשחו בצבע אדום, לא נפגעו בשיני הזמן. הן כתובות עברית, יוונית ותדמורית, ואחדות מהן בכתבים שעדיין לא פוענחו. לרוב הם, קברות משפחה — האישי ואשתו וילדיהם. כמה מהכתובות נוגעות ללב, פשוטות ופיוטיות. הכתובת היפה



ביותר ראיתי היא המלה "שלום" — כתובה באותיות העבריות הנפלאות ביותר.

גם הקישוטים מעידים על רמה תרבותית ואמנותית גבוהה. ראיתי שם שני אריות נהדרים מגולפים באבן, אריות עבריים — לא אש ריים ולא יוניים ולא מצריים ולא דומים לשום אריה שבעולם, ובאמת יפים. מן הסתם נזכה בקרוב לראות אותם על הבולים שלנו.

אולם החדר המרתק ביותר הוא החדר שבו נקבר יהודה הנשיא לפי ההשערה. ידוע לנו ממקורות תלמודיים שיהודה הנשיא נקבר בבית שערים. שלושה בנים היו לו, לנשיא:

המסום התקרב לחופי הארץ. מתחתינו השתרע של תל-אביב. זאת אפשר היה להכיר לפי הריח. אכן, כל הנחלים הולכים אל הים, מה לעשות.

כעבור שעות של המתנה הצלחנו להחליץ מבקורת המכס בלוד. בלוד שואלים בדיוק אותן השאלות הנשאלות בכל חנות מכס בעולם, ממלאים בדיוק את אותם הטפסים, אלא שבכל מקום זה אורך רק כמה דקות. כנראה שעברית היא שפה ארוכה יותר. לשם הוכחה:

- יש לך כסף זר?
- 2000 שטרק?
- זה הכל?
- כן.
- אתה בטוח?
- כן.
- ואין לך שום כסף זר אחר?
- אתה יכול לחפש.
- לא! אני מאמין לך!

הוא באמת האמין לי. הגעתי לתל-אביב. נהג המוניות, קורא מושבע של העונם הזה, הכיר אותי לפי התמונה. בכל זאת, נעים להגיע למקום שבו מכירים אותך. פה לא יעזור שום דבר.

★ ★ ★

מחרת בבוקר יצאתי לראות את החפירות בבית שערים.

את הסיור המאלף הזה, במקום שבו כל ישראלי אוהב את ארצו חייב לבקר, אני חייב למגן ברושי הארכיאולוג הצעיר המשגיח על העבודה במקום מסעם האוניברסיטה העברית. מגן הוא אחד הסיירים הטובים בארץ, מכיר בה כל שער אדמה, יודע יפה את הערבים ואת חייהם, ואין ספק שהוא עתיד להיות אחר הארכיאולוגים המוצלחים שלנו.

מדוע חייב כל ישראלי אוהב את ארצו לבקר בבית שערים? כי בה קבור ונחשף פרק מוחת מאד מההיסטוריה הרומטית של היחסים בין עם ישראל וארץ ישראל. בימינו, ימי רכוש נטוש, ימי פליטים וגולים, כאשר מתעוררים כמה וכמה ספקות, טוב לראות שגם היהודים לא ויתרו בקלות על אדמתם, והוסיפו להלחם עליה באומץ נואש עד לתקופה לא רחוקה.

אחת האגדות שכולנו למדנו בבית הספר היא שלפני 2000 שנה הגלו אותנו הרומאים מארצנו, ועתה חזרנו לארצנו. זה סתם לא נכון, ואנשי העליה השנייה לא היו הראשונים לעלות אחרי אלפיים שנה. האמת היא שהיהודים לא עזבו את הארץ מעולם, אף על פי שחלק גדול מהעם, חלקו הגדול, עבר לאט לאט לגולה בלחץ הרדיפות.

הישוב היהודי מרד ומרד שוב. לאחר כל מרידה הוקו דמו בצורה האכזרית ביותר, אפשר היה להיות בטוח שהנה טוף נגמר הכל. אבל לאחר התאוששות קלה שוב פרץ מרד. עד הכיבוש הערבי היתה בארץ אוכלוסיה יהודיה בעלת משקל. ורק במאות השנים האחרונות נשלם תהליך הטמיעה של אבותינו בדת האיסלאם. בכפרי ארץ ישראל לא ישבו ערבים — חיל הכיבוש של עומר לא מנה יותר מ-30 אלף איש. שם, בכפרי הגליל התחתון והעליון, יושבים שרידי אבותינו העקשנים, שכוחם לא עמד להם להחזיק באמונתם ותרבותם עד ימינו, ונכנעו באופן סופי כמה מאות שנים לפני שהוקמו הקולוניות הציוניות הראשונות בשכונתם.

★ ★ ★

בית שערים נוסדה במאה השנייה לפני ישו, בידי החשמ נאים, והיתה לאחר זאת חלק מאחוזותיה של המלכה ביריניקי. לאחר מרד בר כוכבא הפכה לאחד ממרכזי הישוב, ומהיום שרבי יהודה הנשיא קבע בה את מושבו ועד שנחרבה בידי גאלוס קיסר בשנת 352, לאחר המרד הגדול, שימשה כמרכז קבורה ליהודי הארץ והתפוצות.

היום יש שם מדרון, מכוסה קוצים. חם, חם מאד. בחפירות עובדים עולים חדשים, זקנים וגם צעירים, במסגרת עבודות החק. מעלים בסבלנות סל עפר אחר סל עפר.

התיקון לא פירש את הפרט המעניין ביותר: מיהו בן-שמעון. רק מתו מספר ידעו את הסוד. בנו של שמעון הוא ישראל, ושם משפחתו רוקח. המנהיג הצ"כי החותיק החל אוהז בעט וכותב מאמרים קבועים בעתון הכפוף ל"השפעה, כדי לנצל את עמות-הכוח העיקר רית שעוד נשארה לו במפלגה. הסיבה: אחרי שיוסף ספיר הושיט את ידו ליוסף סרלן במאבקי-הכוח הפנימי במפלגה, נשאר ישראל רוקח בודד מול היוספיים, המאיימים להוציא מידו סופית את הנהגת המפלגה.

קטע זה לא מצא חן בעיני אנשי הפועל-המזרחי. כי המאמר נגע דווקא לפרשה אחת בה היה משחקם חזיר-צופי לגמרי, ובו היו הם קרוב לזביעות הזולת: פרשת בגי-דתן של רחמים כלנתאר בחבריו הדתיים בעיריית ירושלים.

למחרת היום נאלץ הבוקר לפרסם תיקון טעות, לציין שכמובן מאליו היתה כחנתו של בן-שמעון למפלגה הפרוגרסיבית, ש"היא המפלגה הדירפוסית האמיתית. אולם

שורכי עתונתו. רק הודות לעורך-לילה מפורז (או דונוג), שהשאיר את הערה. ניתן ל-24 אלף קוני העתון ליהנות גם הם מן הבדיחה.

שני יוסף בין-שמעון

"בכל הזדמנות (בה) מנהלים משחק דו-פרצופי בחיים הציבוריים שלנו... יושב באי-כח המפלגה הדתית הוותיקה" כתב ה"שבו ע"ה אחר בן-שמעון במאמר גדול בהבוקר.

מוזרים בראיונותיו. פעם, אחרי שפירסם ראיון חשוב עם שליטי הוואתיקאן, נחברר ששוחח רק עם עתונאי חסרת-חשיבות בבירת האפיפיור.

בפעם אחרת פירסם אילון ראיון עם רוברט שראן, המדינאי הצרפתי הנודע, תאר בפרוטרוט את שערותיו המכסיפות. או-לם הקוחת הנודעת של רוברט שומאן היא סימון-דרך במדיניות האירופית.

אחרי שיצא קרז מכאן ומכאן, ראה אי-לון צורך לפזר מראש כל חשד אפי-